

ІРШАК

Олеся Степанівна
olesyapetrivska@ukr.netк.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

УДК 336.717:005.342

СУТНІСТЬ, ВИДИ, ФУНКЦІЇ ТА
ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ
ІННОВАЦІЙESSENCE, TYPES, FUNCTIONS AND
FEATURES OF BANKING INNOVATIONS

ПАВЛИК

Ярина Олегівна
jarina-pavlik@rambler.ruмагістр, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

У статті досліджено сутність банківських інновацій на основі наукових досліджень, здійснених упродовж XXI століття. Запропоновано класифікацію банківських інновацій та обґрунтовано їх необхідність на ринку банківських послуг. Визначено особливості банківських інновацій у розвитку вітчизняної банківської діяльності, а також запропоновано напрями їх покращення.

В статье исследована сущность банковских инноваций на основе научных исследований, осуществленных в течение XXI века. Предложена классификация банковских инноваций и обоснованно их необходимость на рынке банковских услуг. Определены особенности банковских инноваций в развитии отечественной банковской деятельности, а также предложены направления их улучшения.

This article explores the essence of banking innovations based on scientific researches, which were performed during the XXI century. We presented classification of banking innovations and justified their necessity for banking services market. Also in this article some features of banking innovations in the development of the domestic banking activity and suggested areas of improvement were determined.

Ключові слова: інновації, банківські інновації, інновації в технічному забезпеченні та обслуговуванні клієнтів, управлінські та організаційні інновації, безпекові інновації

Ключевые слова: инновации, банковские инновации, инновации в техническом обеспечении и обслуживании клиентов, управленческие и организационные инновации, вопросы безопасности инновации

Keywords: innovations, banking activity, banking innovations, innovations in technical support and customer service, management innovations, organizational innovations, security innovations, functions of banking innovations

ВСТУП

У науковій літературі питання щодо банківських інновацій та особливостей їх розвитку в Україні висвітлюється досить обмежено та недостатньо. Питання, які стосуються інновацій у банківництві та їх особливості висвітлено у працях таких учених: І.Т. Балабанова, С.Б. Єгоричевої, О.І. Лаврушина, А.А. Несторука, М.М. Уніцької, З.К. Шмігельської та ін. Тому виникла об'єктивна потреба у подальшому вивченні для формування наукової пропозиції щодо цієї проблематики.

МЕТА РОБОТИ

Метою даного дослідження є визначення сутності, видів, функцій та особливостей банківських інновацій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті, матеріали науково-практичних конференцій,

які містять теоретичні та практичні напрацювання у сфері банківських інновацій в Україні, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння, системний та метод наукової абстракції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інновації є невід'ємною частиною сучасної не лише банківської, а й загалом будь-якої діяльності. Без інновацій неможливий подальший розвиток окремого підприємства, галузі, економіки, країни та людства в цілому. Саме тому дуже важливим є розуміння сутності інновацій та банківських інновацій зокрема.

У науковій літературі є багато визначень поняття «інновації». Кожен науковець трактує їх по-різному, намагаючись додати в це поняття наукової новизни, уточнити його, вдосконалити.

Термін «інновація» вперше був вжитий Йозефом Шумпетером на початку XX ст. На його думку цей термін означає «винахід і вдосконалення нових

продуктів і технологій; відкриття нових ринків товарів або робочої сили; зміни в організації та структурі підприємств» [6, с. 26].

Словникова література тлумачить це поняття так: «Інновації (innovations) – часто використовують як синонім слова «винахід» і відносять і до технічного удосконалювання виробничих процесів, і до досягнення нових характеристик і комбінацій властивостей продуктів, що продаються на ринку» [9, с. 201].

У словнику Азриліяна А.М. визначення подається більш конкретизовано: «Інновація [англ. innovation від лат. in-povatio оновлення] – 1. Вкладання коштів в економіку, яке забезпечує зміну поколінь техніки і технології. 2. Нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу» [1, с. 281].

Найбільш повне визначення інновацій можна знайти в Законі України «Про інноваційну діяльність»: «Інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [5].

На нашу думку, саме це визначення максимально точно відображає сутність поняття «інновації».

Проте у дослідженні важливим є розкрити сутність не лише поняття «інновації», а й визначити більш конкретизовану категорію, а саме «банківські інновації».

Так, Балабанов І.Т. трактує банківську інновацію як «реалізований у формі нового банківського продукту чи операції кінцевий продукт інноваційної діяльності» [2, с. 206]. Таке визначення, на нашу думку, не розкриває всієї сутності поняття і є занадто узагальненим, адже не визначає мети створення і впровадження банківських інновацій.

Лаврушин О. І. розглядає банківську інновацію як «синтетичне поняття про діяльність банку в сфері інноваційних технологій, направлене на отримання додаткових доходів в процесі створення сприятливих умов формування і розміщення ресурсного потенціалу за допомогою нововведень, які сприяють клієнтам в отриманні прибутку» [3, с. 468]. Таке визначення розглядає інновації з позиції банку і з позиції його клієнтів.

Несторук А.А. в одній із своїх праць пише про банківські інновації так: «Поняття банківські інновації використовується для визначення нововведень у банківській діяльності (в основному, застосування інформаційних технологій у формуванні документів при прийнятті управлінських рішень, забезпеченні клієнтів банківською інформацією, використанні смарт-карток, здійсненні банківських телекомунікаційних послуг та індивідуальному обслуговуванні), які характеризуються більш високим технологічним рівнем та новими споживчими якостями» [8]. Таке визначення сутності банківських інновацій є занадто деталізованим, тому, як ми вважаємо, є недосконалим.

Ще одне визначення банківських інновацій подає Шмігельська З.К. в одному із своїх досліджень: «Банківські інновації – це результат діяльності банку, спрямований на створення нових продуктів та технологій, а також інноваційних методів управління банківською установою з метою отримання додаткових доходів та конкурентних переваг» [11, с. 34]. Визначення саме цього науковця є не надто деталізованим і не надто узагальненим, тому воно з перелічених вище є найбільш оптимальним.

Головним стимулом до впровадження інновацій для банків є отримання додаткового прибутку. Крім того, метою банку може бути також розширення клієнтської бази, зменшення витрат діяльності, вихід на нові сегменти ринку тощо. Тому у визначенні поняття «банківська інновація» дуже важливим є вказувати мету інноваційної діяльності.

Узагальнюючи, варто так охарактеризувати сутність даного поняття: банківські інновації – це нові банківські продукти та технології їх надання, що впроваджує банк з метою вдосконалення та посилення ефекту від своєї діяльності, зокрема отримання більших фінансових результатів, залучення нових клієнтів, повнішого задоволення потреб існуючих клієнтів, вихід на новий сегмент ринку, скорочення витрат діяльності тощо.

Аналізуючи класичну та сучасну економічну літературу можна зустріти чимало різноманітних класифікаційних ознак та видів банківських інновацій.

Сучасні науковці, зокрема Уніцька М.М., подають наступну класифікацію інновацій у банківстві [10]:

- інновації у сферах грошово-фінансового ринку;
- послуги фінансового посередництва (нові продукти в традиційних сегментах позичкових капіталів);
- управління готівкою та використання нових інформаційних технологій.

На нашу погляд, така класифікація є занадто узагальненою, не відображає та не конкретизує весь спектр тих інновацій, які сьогодні впроваджуються в вітчизняних банківських установах.

Єгоричева С.Б. висловлюється так з цього приводу: «Однією з основоположних ознак класифікації банківських інновацій є предмет та сфера їх застосування. У цьому відношенні, як правило, виділяються [4]:

- продуктові інновації (створення нових продуктів та послуг);
- ринкові інновації (що відкривають нові сфери застосування продукту);
- процесні інновації (технології, організація діяльності, управління), іноді вони ще називаються забезпечувальними».

До продуктових інновацій належать «фінансові інновації», а також «інновації, пов'язані з традиційною діяльністю банків як фінансових посередників, та інновації, що відображають проникнення банків у нові сфери фінансової діяльності». До ринкових інновацій входять «інновації в каналах збуту та маркетингових комунікаціях комерційного банку». Забезпечувальні інновації включають: «технологічні інновації, що пов'язані з розвитком

технічних можливостей функціонування банку; власне процесні інновації, що відображають удосконалення банківських бізнес-процесів у рамках програм комплексного управління якістю –TQM (англ. Total Quality Management), Six Sigma або на принципах реінжинірингу; сервісні інновації, що полягають у розробці нових підходів до обслуговування клієнтів; управлінські інновації, що стосуються змін організаційної структури банку, механізмів планування, контролю, стимулювання тощо; концептуальні інновації, що полягають у змінах моделі та стратегії ведення бізнесу».

На нашу думку, вищенаведена класифікація є досить повною та розкриває широкий спектр банківських інновацій, проте є занадто деталізованою. Надмірна деталізація лише ускладнює розуміння сутності об'єкта дослідження. Тому ми

пропонуємо наступну класифікацію банківських інновацій (рис. 1):

- якісно нові або вдосконалені банківські продукти та послуги;
- інновації в технічному забезпеченні та обслуговуванні клієнтів;
- управлінські та організаційні інновації;
- безпекові інновації.

Під якісно новими банківськими продуктами та послугами ми розуміємо ті послуги, яких раніше не було запропоновано клієнтам на ринку жодним банком. Такі інновації, як показує практика, впроваджуються значно рідше, ніж, скажімо, інновації в технічному забезпеченні, проте саме такі інновації забезпечують найшвидший прогресивний розвиток банківництва.

Рис. 1. Класифікація банківських інновацій

Досить часто на ринку з'являються вдосконалені банківські послуги. Під ними ми розуміємо ті продукти, яким надали нових якісних ознак, але сама сутність яких залишилась незмінною. Прикладами таких інновацій можуть бути Інтернет-картки від ПриватБанку, які виконують функції звичайної платіжної картки, проте використовуються для розрахунків в інтернеті.

Інновації в технічному забезпеченні та обслуговуванні клієнтів – це ті інновації, які допомагають якісніше та швидше надати клієнту ту чи іншу банківську послугу. До таких інновацій ми відносимо, до прикладу, здійснення платежів за допомогою смартфонів, вдосконалених терміналів тощо.

Управлінські та організаційні інновації – це нові способи управління банком, нові методи організації його роботи, сюди ж можна віднести зміни в кадровій політиці тощо. Прикладом таких інновацій може бути оновлення Ощадбанку, який реорганізував свою роботу задля кращого задоволення потреб своїх клієнтів та швидшого їх обслуговування.

Безпекові інновації – це ті заходи та нововведення, які направлені на підвищення надійності системи захисту як клієнтів, так і працівників банку. Це можуть бути як технічні засоби, так і засоби фізичного захисту та обмеження доступу до окремих об'єктів, що належать банку.

Інновації мають великий вплив на розвиток суспільства. Роль та значення нових продуктів,

технологій тощо найкраще можна проілюструвати через функції, які вони виконують.

Узагальнюючи, варто сказати, що всі функції, які виконують інновації, можуть мати місце на двох рівнях: макrorівні та мікрорівні. Макrorівень – це рівень держави та її економіки. Функціями інновацій на цьому рівні є їхній вплив на економічне зростання та валовий внутрішній продукт країни, на її інвестиційний клімат, позиції та репутацію на міжнародних ринках, підвищення добробуту населення та рівня зайнятості, на нормативно-правове регулювання банківської діяльності, ринки фінансових послуг, вихід банківського бізнесу на нові ринки, створення та функціонування транснаціональних банків та банківських груп тощо.

Роль інновацій на мікрорівні полягає у підвищенні ефективності діяльності самого банку. Сюди можна віднести: підвищення дохідності та прибутковості банку, зменшення окремих видів витрат, залучення нових клієнтів, більш якісне задоволення потреб існуючих клієнтів, вихід на нові сегменти ринку, підвищення конкурентоспроможності банку, можливість залучення додаткових інвестиційних ресурсів на внутрішньому та зовнішньому ринках тощо.

Проаналізувавши сучасну економічну літературу, ми дійшли висновку, що більшість вчених (наприклад, Михайлова Л.І. і Турчина С.Г.) виділяють три основні функції інновацій: відтворювальну, інвестиційну та стимулюючу [7]. Ми доповнили дану класифікацію і вважаємо оптимальним наступний набір функцій банківських інновацій (рис. 2).

Рис. 2. Функції банківських інновацій

1) Відтворювальна функція – інновація є важливим джерелом фінансування розширеного відтворення, тобто грошова виручка, одержана від продажу інновації на ринку може бути направлена на розширення обсягів виробничо-торгівельної, інвестиційної, інноваційної та фінансової діяльності.

2) Інвестиційна функція – прибуток, одержаний за рахунок реалізації інновації може використовуватись в різних напрямках, в тому числі і як капітал, тобто використання прибутку від інновації для інвестування нових інновацій.

3) Стимулююча функція – одержання банком прибутку за рахунок реалізації інновації, що є для нього стимулом і спонукає його постійно вивчати попит, вдосконалювати організацію маркетингової діяльності, застосовувати більш сучасні прийоми управління фінансами. Стимулююча функція полягає ще й у тому, що банківські установи постійно повинні вдосконалювати свою діяльність, впроваджувати інноваційні технології та продукти, адже в іншому випадку вони будуть поступатися конкурентам на ринку. Іншими словами, інновації стимулюють конкурентну боротьбу на ринку банківських послуг. Ще одним проявом стимулюючої функції інновацій ми вважаємо стимулювання економічного зростання в країні, адже завдяки інноваційному розвитку банків збільшуватиметься і якість банківських послуг, і попит на них, і, відповідно, кількість таких послуг, а це сприятиме економічному розвитку держави загалом.

4) Соціальна функція передбачає впровадження інновацій заради забезпечення добробуту населення. Вона полягає в тому, що інновації створюються в першу чергу заради задоволення потреб клієнтів, які будуть використовувати такі інновації. Якби не було споживачів, які купують нові чи вдосконалені банківські продукти, то не було б і самих банківських інновацій, у них просто не було б потреби. На нашу думку, соціальна функція інновацій повинна бути визначальною, адже будь-який вид бізнесу, в тому числі і банківський, може існувати лише за наявності клієнтів. Як наслідок, інноваційний розвиток банківської діяльності теж можливий лише завдяки клієнтам та користувачам банківської продукції чи послуг.

5) Функція очищення ринку – забезпечує так зване «відсіювання» з ринку тих банків, які не стають на шлях інноваційного розвитку. На ринку залишаються лише ті банки, які реагують на потреби клієнта, пропонують йому нові послуги та фінансові рішення, а також впроваджують інноваційні технології. Ті ж банки, які не розвиваються в інноваційному плані, значно поступаються конкурентам і, як наслідок, повинні залишити ринок.

6) Функція розвитку. Вважаємо, що головною метою інновацій є забезпечення розвитку банку, банківського сектору економіки, економіки країни та розвитку держави загалом. В умовах науково-технічного прогресу якісно змінюється діяльність всіх видів бізнесу, використовуються нові технології, вдосконалюється технічне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання тощо. Банки є тими суб'єктами економіки, які одними з перших повинні використовувати всі доступні на сьогоднішній день інновації, в тому числі і в техніці та технологіях надання банківських послуг. Саме впровадження інновацій є свідченням розвитку ринку банківських послуг, а також рушійною силою такого розвитку.

7) Функція залучення зовнішніх і внутрішніх ресурсів. З одного боку, інновації в банківстві приваблюють нових інвесторів (як внутрішніх, так і зовнішніх) в економіку країни, покращують її інвестиційний клімат, а з іншого - дозволяють банкам отримувати інвестиційні ресурси для розвитку свого бізнесу. Чим більше інновацій будуть застосовувати банки, тим більше шансів буде покращити інвестиційну привабливість банківського сектора України.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, варто зазначити, що інновації можуть впроваджуватись в різних сферах банківської діяльності та можуть мати різну мету, саме тому виділяють різні їх види. Зокрема, нами виділено такі: якісно нові або вдосконалені банківські продукти та послуги, інновації в технічному забезпеченні та обслуговуванні клієнтів, управлінські та організаційні інновації та безпекові інновації. Також нами розглянуто такі функції банківських інновацій як: відтворювальна, інвестиційна, стимулююча, соціальна функції, функція очищення

ринку, функція розвитку та функція залучення зовнішніх і внутрішніх ресурсів. Окрім того, функції інновацій можуть проявлятися у впливі як на розвиток економіки загалом (макрорівень), так і на розвиток окремих банківських установ (мікрорівень).

Список використаних джерел

1. Азрилиян А.М. «Малый экономический словарь». – М.: Институт новой экономики, 2000. – 1088 с.
2. Банки и банковское дело / Под ред. д.э.н., проф. И. Т. Балабанова. – СПб: Питер. – 2001. – 256 с.
3. Банковский менеджмент. Учебник / Под ред. д. э. н., проф. О.И. Лаврушина. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: КноРус. – 2009. – 560 с.
4. Єгоричева С.Б. Банківські інновації / С.Б. Єгоричева. – Київ: "Центр учбової літератури", 2009. – 223 с. – (навч. посібн.).
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
6. Матвеев С.О. Економічна соціологія / С.О. Матвеев, Л.І. Лясота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_others/matveev26.htm
7. Михайлова Л.І. Інноваційний менеджмент / Л.І. Михайлова, С.Г. Турчина. – Київ: "Центр учбової літератури", 2007. – 248 с. – (навч. посібн.).
8. Несторук А.А. Інноваційні технології в банківській діяльності / А.А. Несторук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64602>
9. Словник сучасної економіки Макміллана / пер. з англ. – К.: «АртЕк», 2000. – 640 с.
10. Уніцька М.М. Теоретичні основи управління діяльністю комерційних банків [Електронний ресурс] / М.М. Уніцька // ЖДТУ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/117-2.pdf>.
11. Шмігельська З.К. Банківські інновації: суть, необхідність і розвиток / З.К. Шмігельська // Вісник НБУ. – 2014. – № 2. – С. 34-41.